

Библиографические ссылки

1. Аскольдов С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов // Русская речь. Новая серия. – Л., 1928. – Вып. 2. – С. 28–44.
2. Афанасьева О. В. Особенности лексической репрезентации художественного концепта [на примере концепта времени в произведении Р. М. дель Валье-Инклана «Весенняя соната»] / О. В. Афанасьева // Русская и сопоставительная филология: состояние и перспективы : междунар. науч. конференция : труды и материалы / под общ. ред. К. Р. Галиуллина. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2004. – С. 43–44.
3. Миллер Л. В. Художественный концепт как смысловая и эстетическая категория / Л. В. Миллер // Мир русского слова, 2000. – № 4. – С. 41–45.

Надійшла до редколегії 15.12.15

УДК 81'42

Г. М. Пасько

Національна металургійна академія України (м. Дніпропетровськ)

ФРЕЙМОВІ МОДЕЛІ ЗАГАДОК (на матеріалі слов'янських та германських мов)

Проаналізовано концептуальну структуру загадок у російській, українській, англійській та німецькій мовах через базові фреймові моделі, зокрема досліджено вияв предметного, акціонального, посесивного та компаративного фреймів у когнітивній площині функціонування мовленнєвого жанру загадки.

Ключові слова: дискурс, концепт, концептуальна метафора, мовленнєвий жанр, фрейм.

Пасько А. М. Национальная металлургическая академия Украины (г. Днепропетровск). **ФРЕЙМОВЫЕ МОДЕЛИ ЗАГАДОК (на материале славянских и германских языков)**

Проанализирована концептуальная структура загадок в русском, украинском, английском и немецком языках через базовые фреймовые модели, в частности исследовано выражение предметного, акционального, посесивного и компаративного фреймов в когнитивной плоскости функционирования речевого жанра загадки.

Ключевые слова: дискурс, концепт, концептуальная метафора, речевой жанр, фрейм.

Pasko H. M. The National Metallurgical Academy of Ukraine (Dnepropetrovsk). **FRAME MODELS OF RIDDLES (ON THE BASIS OF SLAVIC AND GERMANIC LANGUAGES)**

The paper discloses conceptual structure of riddles in Russian, Ukrainian, English and German languages through the basic frame models.

The purpose of the paper is to analyze frame models of riddles in Slavic and Germanic languages. The purpose raises the following tasks: 1) to define the notion of frame; 2) to study the manifestations of the subject, action, possessive and comparative frames in the structure of Russian, Ukrainian, English and German riddles. The method of the frame analysis has been used in the research.

It has been proved, that the subject frame and action frame (which characterize the answers of the riddles according to their qualitative parameters and in dynamics) are equally common for Slavic and Germanic languages (37,5 % both), while possessive frame (19 %) and comparative frame (6 %) are less frequent.

The problem of frames is a promising trend as the following cognitive analysis of the genre of speech riddle in Slavic and Germanic languages helps to find out the universal frame models of riddles and to disclose mental mechanisms of their formation by analogy.

Key words: discourse, concept, conceptual metaphor, genre of speech, frame.

Когнітивна площина аналізу мовленнєвого жанру загадки на основі фреймових моделей дозволяє дослідити ментальні механізми утворення загадок через характеристику концептів (складників концептуальних метафор) за їх статичними та динамічними характеристиками, що становить одне із завдань вирішення такої **актуальної** проблеми сучасної мовознавчої науки, як вивчення мовленнєвих жанрів у межах когнітивно-дискурсивної парадигми. У лінгвістиці наявний досвід фреймового аналізу концептуальної структури англійських загадок за характеристиками денотатів (В. Харитонов) [12, с. 100] та фреймовий аналіз українських загадок (О. І. Тимченко) [10]. Водночас мовленнєвий жанр загадки потребує детального фреймового аналізу в різноструктурних мовах для виокремлення його універсальних ознак.

Метою статті є аналіз фреймових моделей загадок у слов'янських та германських мовах, що передбачає вирішення таких **завдань**: 1) дефінувати поняття фрейм; 2) дослідити вияви предметного, акціонального, посесивного та компаративного фреймів (за С. А. Жаботинською [1; 2]) у структурі російських, українських, англійських та німецьких загадок.

Отже, **фрейм** – це один зі способів представлення стереотипної ситуації, сітка пов'язаних між собою вузлів (М. Мінський) [6, с. 289]; організація уявлень, що зберігаються в пам'яті людини і/або комп'ютера плюс організація процесів обробки і логічного виводу, структура даних для представлення стереотипних ситуацій (О. С. Кубрякова) [4, с. 187], когнітивна структура, що існує в свідомості людини і ґрунтується на вірогідному знанні про типові ситуації (М. Л. Макаров) [5, с. 23].

Предметний фрейм характеризує концепти за кількісними, якісними, бутєвими, локативними і темпоральними чинниками. До якісних параметрів, що містяться у своїй основі візуальний перцептивний критерій, ми відносимо колір, зовнішній вигляд, будову, кількість та їхні синкретичні комбінації. Загалом «зорове сприйняття світу пов'язане з просторовим уявленням речей і предметів і рівномірно охоплює як статику, так і динаміку» [7, с. 275], а тому візуальний чинник постає основою характеристики концептів не лише предметного, а й інших базових фреймів.

Так, предметний фрейм ДЕЩО є ТАКЕ метонімічно презентує базовий концепт МОЛОКО в російській, українській та англійській мовах через кольоропозначення, пор.: **МОЛОКО є (СОЛОДКЕ) БІЛОГО КОЛЬОРУ**: рос. *Жидко, а не вода, бело, а не снег* (Молоко) [8, с. 84]; *Белое, а не вода, сладкое, да не мед, от рогатого беру и деточкам даю* (Молоко) [3, с. 84]; укр. *Рідке, а не вода; біле, а не сніг* (Молоко) [11, с. 152]; англ. *Clean, but not water; sticky, but not tar; White, but not snow; Sweet, but not honey* (Milk) 'Чисте, а не вода; липке, а не смола; Біле, а не сніг; Солодке, а не мед (Молоко)' [9, с. 35].

Універсальним для всіх мов є використання в загадках тактики негації – рос. *не вода, не снег, не мед*; укр. *не вода; не сніг*; англ. *not water* 'не вода'; *but not tar* 'не смола'; *not snow* 'не сніг'; *not honey* 'не мед'. Водночас заперечення схожості саме зі снігом не є випадковим, адже білий колір для народів європейського континенту традиційно асоціюється саме з цим природним явищем, хоча можливі й специфічні порівняння. Так, наприклад, у аналізованих загадках інша якісна (смакова) характеристика концепту (рос. *сладкое, да не мед*; англ. *sweet, but not honey*) хоча й представлена лише в російськомовній та англомовній пареміях, все ж таки частково засвідчує тенденцію до позначення універсальних мотиваційних ознак концепту МОЛОКО через концептуальні ознаки МЕДУ.

Іншим різновидом якісного параметру предметного фрейму є будова. Для слов'янських та германських народів на основі візуального критерію універсаль-

ним постає концепт СИТО як предмет побутового вжитку з багатьма отворами, що є об'єктивною характеристикою зазначеного артефакту, віддзеркаленою в предметному фреймі СИТО є **(НОВИЙ ПОСУД) У ДІРКАХ**, при цьому ознака «посуд» в аналізованих загадках постає факультативною, пор.: рос. *Новая посудина вся в дырках* (Сито, решето) [8, с. 81]; *Кругло и широко, дыр много, а пролезть нельзя* (Сито, решето) [Там же, с. 81]; укр. *Новенька посуда, а вся в дірках* (Сито) [11, с. 190]; *Купили кругленьке, Таке новеньке; Держать в руках, А воно в дірках* (Сито) [Там само, с. 190]; *Повно в нім дірочок, як на небі зірочок* (Сито) [Там само, с. 190]; англ. *I bought a new one and it was full of holes. What was it? (A sieve)* ‘Я купив нове, і воно було повне дірок. Що це було? (Сито)’ [9, р. 14]; нім. *Bin ich Haushaltsgegenstand, und man hält mich mit der Hand. Voller Löcher ist mein Bauch, trotzdem bin ich im Gebrauch* (Das Sieb) ‘Я предмет домашнього господарства, мене носять у руці. Мною користуються, хоч мій живіт повен дірок (Сито)’ [13, р. 170].

Цікавою постає комбінація окремих виявів якісного параметру (колір / зовнішній вигляд) предметного фрейму **БЕРЕЗА є БІЛОГО КОЛЬОРУ / КУЧЕРЯВА** в російській та англійській загадках; при цьому остання ознака не є первинною, вона, ізольовано від загального змісту, метонімічно позначає об'єктивну характеристику загадуваного концепту через зіставлення його з антропоцентром: рос. *Зелена, а не луг, белена, а не снег, кудрява, а не человек* (Береза) [8, с. 33]; англ. *It is curly, it is white, and it stands at my gate* (Birch) ‘Вона кучерява, біла і стоїть біля моїх воріт (Береза)’ [9, с. 27].

Кількісний параметр **ДЕЩО Є СТИЛЬКИ** в російській, українській та німецькій мовах зафіксовано в універсальному ізоморфному вияві предметного фрейму **НОЖИЦІ є ДВА КІНЦІ Й ДВА КІЛЬЦІ З ЦВЯХОМ ПОСЕРЕДИНИ**: рос. *Два конца, два кольца, посередине гвоздик* (Ножницы) [8, с. 89]; укр. *Два кільця, два кінця, а посередині цвях* (Ножіці) [11, с. 199]; водночас загадка *Двоє коліс, посередині гвоздик* (Ножіці) [Там само, с. 199] демонструє, що зазначене в предметному фреймі подвійне сполучення партонімів може мати варіативний лексичний вияв – двоє коліс; нім. *Zwei Ringe, zwei Spitzen, zwei Messer, die flitzen, in der Mitte – ein Stift* (Die Schere) ‘Два кільці, два кінці, два ножі, посередині дерев'яний цвях (Ножіці)’ [13, с. 176].

Цікавими видаються зафіксовані випадки функціонування предметних фреймів із комбінованими параметрами, як-от: якісно-темпоральними **ДЕЩО є ТАКЕ ТОДІ**, що об'єктивно характеризують відгадки за ознаками кольору та часу в слов'янських та германських мовах.

Так, універсальним для слов'янських та германських загадок є предметний фрейм **ЯЛИНКА Є ЗЕЛЕНОГО КОЛЬОРУ ВЗИМКУ І ВЛІТКУ**, що комбінує в собі кольорову та часову характеристики (пори року): рос. *Зимой и летом одним цветом* (Ель, сосна) [8, с. 33]; *Что летом и зимой в рубашке одной?* (Ель, сосна) [Там же, с. 33]; укр. *Зимою і літом однакове цвітом* (Ялина, сосна) [11, с. 80]; *Зимою й літом маяче зеленим цвітом* (Ялина, сосна) [Там само, с. 81]; англ. *In winter and in summer they stand both in one colour* (A fir-tree and a pine) ‘Зимою й літом вони одного кольору (Ялинка й сосна)’ [9, с. 27]; нім. *Was grünt im Sommer und auch im Winter, und worüber freuen sich zur Weihnachtszeit die Kinder?* (der Tannenbaum) ‘Що зелене влітку і взимку та на Різдво тішить дітей? (Ялинка)’ [13].

Аналогічним є предметний фрейм із комбінованими параметрами (колір і час) **ЗАЄЦЬ Є СІРОГО КОЛЬОРУ ВЗИМКУ І БІЛОГО КОЛЬОРУ ВЛІТКУ**, проте з обмеженим виявом у германських мовах: рос. *Зимой беленький, а летом серенький* (Заяц) [8, с. 54]; укр. *Влітку сірий, взимку білий* (Заєць) [11, с. 97]; нім. *Was ist im Sommer grau und im Winter weiß?* (der Hase) ‘Що влітку сіре, а взимку

біле? (Заєць)’ [13, с. 5]. Частотність вияву предметного фрейму в аналізованих загадках становить 37,5 % (6 од.).

Сутність **акціонального фрейму** полягає в тому, що предмети-учасники події, що мають аргументні ролі, поєднуються зв’язками, заданими дією агенса і марковані дієсловами *діє/робить* у супроводі прийменників: ЩОСЬ діє за допомогою (інструмента або помічника); діє на (пацієнс/об’єкт); діє в напрямку (реципієнта); діє для/через (мети або причини); діє для (результату або бенефактива) [1].

Таким чином, у корпусах слов’янських та германських паремій зафіксовано такі вияви акціонального фрейму: ДЕЩО робить ЩОСЬ, ДЕЩО є об’єктом дії імпліцитного агенса, при цьому частотність вияву становить 37,5 % (6 од.) Отже, перший різновид пропонованого фрейму – ДЕЩО робить ЩОСЬ – має 4 універсальні вияви, ілюстровані нижче.

Акціональний фрейм **ГОДИННИК ХОДИТЬ/БІГАЄ** має ізоморфний вияв у всіх чотирьох досліджуваних мовах: рос. *Ног нет, а хожу, рта нет, а скажу: когда спать, когда вставать* (Часы) [8, с. 78]; укр. *Усе життя ходить, а з місця не сходить* (Годинник) [11, с. 206]; англ. *It is running Night and day, But it never runs away* (A watch) ‘Біжить вдень і вночі, а завжди на місці (Годинник)’ [9, с. 291]; нім. *Ich weiß ein Ding, das läuft und läuft und kommt nicht von der Stell* (Die Uhr) ‘Я знаю річ, яка йде та йде, і не сходить з місця (Годинник)’ [13, с. 170].

Акціональний фрейм **М’ЯЧ БІГАЄ/СТРИБАЄ/СКАЧЕ** зафіксовано в українській та германських мовах: укр. *Б’ють мене старі й малі І в повітрі, й на землі. Та від цього не вмираю, Тільки весело стрибаю* (М’яч) [11, с. 212]; *Всі його б’ють, полежати не дають, а він знай стрибає – всіх звеселяє* (М’яч) [Там само, с. 212]; *Скільки не бий – воно не плаче, Веселіше тільки скаче* (М’яч) [Там само, с. 212]; *Плига, а бігати не вмie* (М’яч) [Там само, с. 212]; англ. *Has no legs, But just for fun It is always On the run* (A ball) ‘Ніг не має, а заради втіхи постійно бігає (М’яч)’ [9, с. 29]; нім. *Ist kugelrund und kunterbunt. Er springt und singt, er hüpf und rollt ganz ungewollt* (der Ball) ‘Круглий, кольоровий. Він стрибає і співає, і охоче кружляє (М’яч)’ [13, с. 106].

Універсальний акціональний фрейм **СЛИМАК НОСИТЬ/ТЯГНЕ ДІМ** має дещо обмежений вияв у германських мовах: рос. *Кто на себе свой дом несет?* (Улитка) [8, с. 40]; укр. *Поганий ходок, та ще й хатку тягне* (Слимак) [11, с. 103]; англ. *Who carries his house with him?* (A snail) ‘Хто носить з собою свій дім? (Слимак)’ [9, с. 30].

Другий різновид акціонального фрейму ДЕЩО є об’єктом дії імпліцитного агенса і представлено у слов’янських та германських (англійських) загадках наступними двома універсальними фреймами.

Акціональний фрейм **ДОЩ ЗАПРОШУЮТЬ/ЧЕКАЮТЬ/УНИКАЮТЬ** зафіксовано в слов’янських та англійській мовах: рос. *Ждали, звали, а показался – все прочь побежали* (Дождь) [8, с. 27]; укр. *Мене частенько просять, ждуть, А тільки покажусь – ховатися почнуть* (Дощ) [11, с. 37]; *Мене просять, дожидають, Наче гостя виглядають; А з’являюся – хвилюються, Та в захисток ховуються* (Дощ) [Там само, с. 37]; англ. *I am asked to come, I am waited for; But I make them hide When I come* (Rain) ‘Мене просять прийти, на мене чекають. Але я примушую їх ховатись, коли приходжу (Дощ)’ [9, р. 24].

У російській, українській та німецькій мовах універсальним постає акціональний фрейм **ГОРІХ Є ТЕ, ЩО ЧИМ БІЛЬШЕ ЇДЯТЬ, ТИМ БІЛЬШЕ ЙОГО ЗАЛИШАЄТЬСЯ**: рос. *Чем больше ешь, тем больше остается* (Орехи есть) [10, с. 35]; укр. *Чим більше їси, тим більше залишається* (Горіхи) [11, с. 78]; нім. *Je mehr man davon ißt, desto mehr bleibt davon übrig* (Nüsse) ‘Чим більше їси, тим більше залишається (Горіхи)’ [13, р. 95]; *Ein Knabe aß und aß. Je mehr er aß, desto*

mehr wurde es. Als er satt war, warf er den ganzen Haufen zum Fenster hinaus. Was aß er? (Nüsse) ‘Хлопець їв та їв. Чим більше він їв, тим більше залишалося. Коли він був ситий, він викинув усю купу до вікна. Що він їв? (Горіхи)’ [Ibid., p. 96].

Посесивний фрейм демонструє зв'язок ДЕЩО-власник має ДЕЩО-майно в таких варіаціях: 1) власник має власність; 2) ціле має частину; 3) контейнер має зміст [1].

Розглянемо посесивний фрейм ЦІЛЕ має ЧАСТИНУ в слов'янських та германських загадках. Ізоморфним виявом в обох корпусах досліджуваних паремій характеризується посесивний фрейм **ЛІЖКО МАЄ (ЧОТИРИ) НОГИ Й ПІР'Я**: рос. *Четыре ноги, да не зверь, есть перья, да не птица* (Кровать с периной) [8, с. 76]; *Есть ноги, да не ходит, есть перья, да не летает* (Кровать с периной) [Там же, с. 76]; укр. *Має штири ноги, але не звір; має пір'я й пух, але не птах; Має тіло й душу, а часом буває й так* (Ліжко) [11, с. 203]; *Що то за звір: на чотирьох ногах і має пір'я?* (Ліжко) [Там само, с. 203]; англ. *Four legs, but not a beast. Full of feathers but not a bird* (A bed) ‘Чотири ноги, а не звір. Повне пір'я, але не птах (Ліжко)’ [9, p. 11]; нім. *Federn hat's, doch fliegt es nicht. Beine hat's, doch läuft es nicht. Immer steht es mühschenstill, weil es nichts als Ruhe will* (das Bett) ‘Має пір'я, та не літає. Має ноги, та не ходить. Завжди стоїть сумирно, воно для відпочинку (Ліжко)’ [13, p. 168]; *Es hat Beine, kann doch nicht gehn. Es hat Federn, kann doch nicht fliegen. Muß stets auf der Stelle stehn und darf selbst nie liegen* (das Bett) ‘Має ноги, та не ходить. Має пір'я, та не літає. Мусить стояти на місці й саме не лежить (Ліжко)’ [Ibid., p. 168].

Посесивний фрейм **ПИЛКА МАЄ ЗУБИ** є універсальним для всіх корпусів досліджуваних слов'янських та германських загадок: рос. *Зубы имею, а зубной боли не знаю* (Пила) [8, с. 87]; *Зубы есть, а хлеба не ест, на работу ходит, хозяйна кормит* (Пила) [Там же, с. 88]; *Зубы есть, а рта нет* (Пила) [Там же, с. 88]; укр. *Лиш один ряд зубів, а цілий пень перекусить* (Пилка) [11, с. 239]; *Зуби маю, а зубного болю не знаю* (Пилка) [Там само, с. 239]; англ. *It is long and thin, But has a hundred teeth. It nibbles wood That makes its food* (A saw) ‘Довге і тонке, але має сто зубів. Гризе дерево, що є його їжею (Пилка)’ [9, p. 13]; нім. *Hat scharfe Zähne – viel mehr als nur drei, frißt sich überall durch und singt noch dabei. Hat keinen Magen und keinen Schlund, frißt sich überall durch – ohne Maul, ohne Mund* (Die Säge) ‘Має гострі зуби – більше, ніж три, все прогризає і при цьому співає. Без шлунку, без глотки, без рота все їсть (Пилка)’ [13, p. 176]; *Wer hat Zähne und keinen Mund?* (Die Säge) ‘Хто має зуби і не має рота? (Пилка)’ [Ibid., p. 177].

Обмеженим спектром вияву в загадках у германських мовах (відсутність в англійській мові) характеризується посесивний фрейм **СТІЛЕЦЬ МАЄ НОГИ І СПИНУ**: рос. *Есть спина, а не лежит, четыре ноги, а не ходит, но всегда стоит и всем сидеть велит* (Стул) [8, с. 77]; *С ногами – а без рук, с боками – а без ребер, со спиной – а без живота* (Стул) [Там же, с. 77]; укр. *З ногами, а без рук, з боками, а без ребер, з спинкою, а без голови* (Стілець) [11, с. 177]; нім. *Hat Beine, aber keine Hände, hat einen Rücken, aber keinen Kopf* (Der Stuhl) ‘Має ноги, а рук не має, має спину, та не має голови (Стілець)’ [13, p. 166]. Частотність вияву посесивного фрейму становить 18,7 % (3 од.).

Субфрейм **компаративного фрейму** «схожість» – ДЕЩО-референт є як ДЕЩО-корелят представлений в обох корпусах досліджуваних загадок когнітивною метонімічною моделлю **ВИШНЯ є ЧЕРВОНА, ЯК КРОВ / (СМАЧНА / СОЛОДКА, ЯК МЕД)**, когнітивно утвореною на ґрунті візуального та смакового перцептивних чинників, адже вишневий сік має насичений червоний колір і солодкий смак.

Однак варто зазначити, що компарат **ВИШНЯ** має дещо несиметричні компаранти, адже порівняння з медом не характерне для німецьких загадок: рос. *Си-*

жу на тереме, мала, как мышь, красна, как кровь, вкусна, как мед (Вишня) [8, с. 35]; укр. Сиджу на гілці кругла, як м'яч, красна, як кров, смачна, як мед (Вишня) [11, с. 74]; англ. *I sit in a tree, round as a ball, red as blood, sweet as honey* (A cherry) 'Я сиджу на дереві, червона, як кров, солодка, як мед (Вишня)' [9, р. 34]; нім. *Erst weiß wie Schnee, dann grün wie Klee, dann rot wie Blut, Schmeckt allen Kindern gut* (Die Kirsche) 'Спочатку біла, як сніг, потім червона, як кров, всім дітям подобається на смак (Вишня)' [13, р. 38].

Можна зробити висновок, що найбільш частотним виявом у слов'янських та германських мовах однаковою мірою характеризуються предметний (6 од. / 37,5 %) та акціональний фрейми (6 од. / 37,5 %), що характеризують відгадки за якісними параметрами й у динаміці. Посесивний фрейм має 19 % (3 од.), а компаративний фрейм характеризується незначним виявом, що складає 6 % (1 од.) від загальної кількості.

Пропонована тема лінгвістичного дослідження є перспективною, оскільки подальший когнітивний аналіз загадок у слов'янських та германських мовах дозволить виокремити їх універсальні фреймові моделі та розкриє аналогові ментальні механізми їх утворення.

Бібліографічні посилання

1. **Жаботинская С. А.** Геометрия смысла : концептуальные модели языка и фрактальные формы [Электронный ресурс] / С. А. Жаботинская. – Режим доступа : <http://old.kpfu.ru/ss/cogsci04/science/cogsci04/85.doc>.
2. **Жаботинская С. А.** Концептуальная метафора : процедура анализа для множественных данных / С. А. Жаботинская // Актуальные проблемы менталінгвістики : зб. наук. пр. за матеріалами VII Міжнар. наук. конф. – Черкаси : Ант, 2011. – С. 3–6.
3. **Загадки на немецком языке** [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http:// baby-kids.ru/?p=421](http://baby-kids.ru/?p=421).
4. **Краткий словарь когнитивных терминов** / под общ. ред. Е. С. Кубряковой. – М. : МГУ, 1996. – 243 с.
5. **Макаров М. Л.** Коммуникативная структура текста. Конспект лекций / М. Л. Макаров. – Тверь : Тверской гос. ун-т, 1990. – 52 с.
6. **Минский М.** Остроумие и логика когнитивного бессознательного / М. Минский // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXIII. Когнитивные аспекты языка : пер. с англ. / [Сост., ред., вступ. ст. В. В. Петрова и В. И. Герасимова]. – М. : Прогресс, 1988. – С. 281–309.
7. **Панасенко Т. А.** Комунікативно-прагматичний потенціал загадок у різносистемних мовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Т. А. Панасенко. – Одеса, 2010. – 20 с.
8. **Русские народные загадки, пословицы, поговорки** / сост., авт. вступ. ст., комент. и слов Ю. Г. Круглов. – М. : Просвещение, 1990. – 335 с.
9. **Соловьева Т. А.** 300 загадок на английском языке для школьников / Т. А. Соловьева. – М. : Гос. учебно-педаг. изд-во Министерства просвещения РСФСР, 1963. – 48 с.
10. **Тимченко О. І.** Людина в мовному просторі української загадки : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Тимченко Олександра Ігорівна. – К., 2010. – 193 с.
11. **Українські народні загадки** / [упоряд. М. Шестопа]. – К. : Вид-во АН Української РСР, 1963. – 342 с.
12. **Харитонов В.** Концептуальна структура англійських загадок [Електронний ресурс] / В. Харитонов. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/89_2/statti/23.pdf.
13. **Heinrich K.** Kinder, kommt und ratet : Rätselsammlung für d. Schulhort / K. Heinrich. [III. : Wolfgang Würfel]. – 4. Aufl. – Berlin : Volk u. Wissen, 1989. – 206 s.

Надійшла до редколегії 17.02.16